

УДК 711.25

д-р арх., проф. В.В. Шулик, П.О. Васильєв,
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка

ПРО ФОРМУВАННЯ СЛОБОЖАНСЬКОГО ТУРИСТИЧНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ.

В даній роботі обґрунтовується територіальна локалізація Слобожанського туристичного регіону та наводиться його основний потенціал.

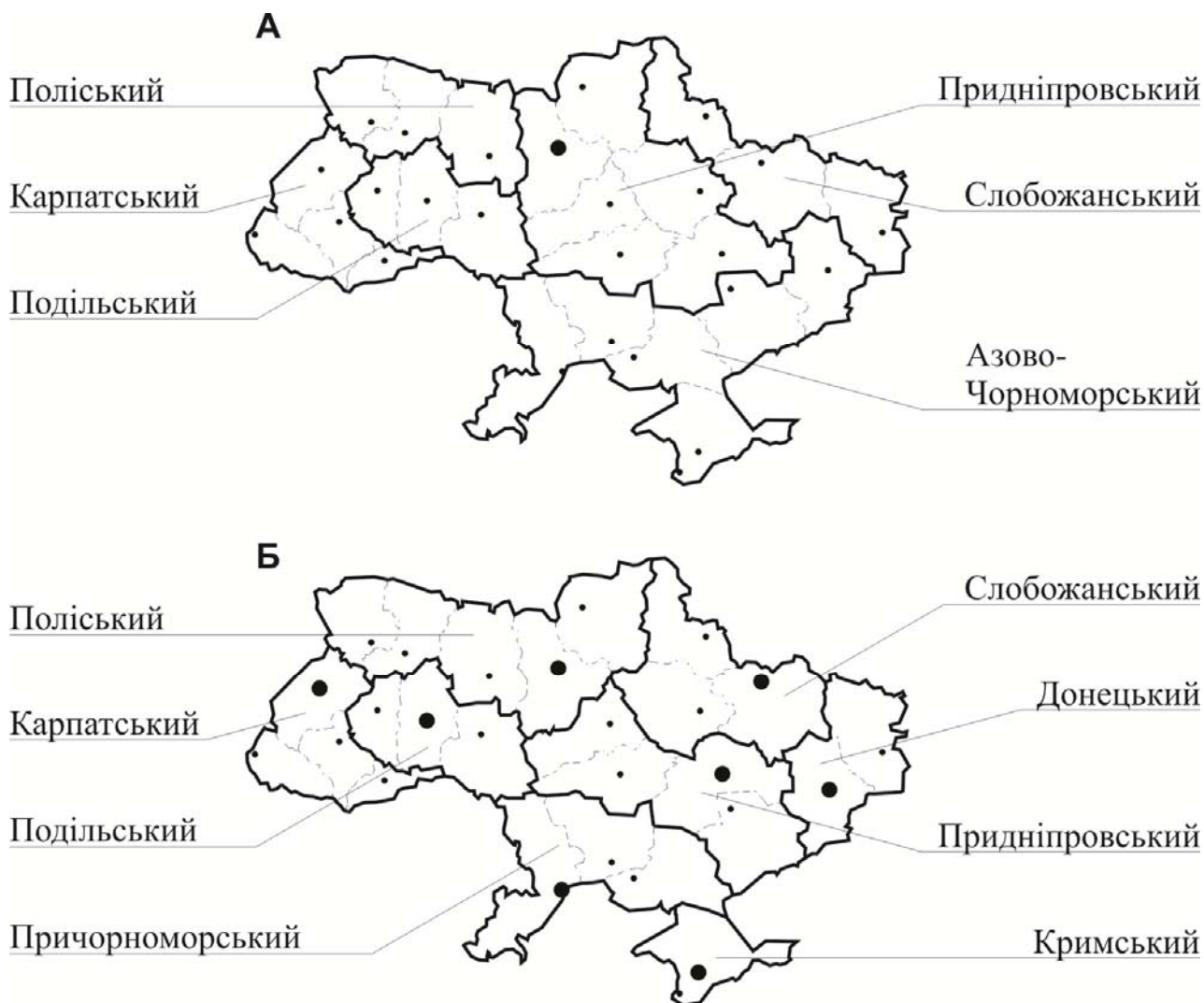
ВСТУП. Туристичне районування території України, незважаючи на численні науково-проектні розробки, на сьогодні поки що немає свого, остаточно узгодженого фахівцями варіанта. Вказаний вид районування відрізняється від рекреаційного певними відмінностями, оскільки воно повинно базуватись не тільки на наявних курортно-рекреаційних та історико-культурних ресурсах, але й враховувати фізико-географічні особливості, економічне районування, етнографічні ознаки території країни тощо.

З метою вдосконалення територіальної організації туристичної інфраструктури в Україні, вченими були проведені роботи з розробки макротуристичного районування. Так, науковці Т.Панченко та С. Попович виділяють шість макротуристичних регіонів України (рис.1, А), а фахівці Київського університету туризму, економіки і права – вісім макротуристичних регіонів (рис.1, Б) [3,6].

Згідно першого варіанту туристичні регіони визначені на основі етнографічного та рекреаційного районування України з урахуванням фізико-географічних особливостей та адміністративно-територіального поділу країни, а в основу другого – покладено, в окремих випадках, певні етнографічні мотиви, в інших – чітко адміністративні, домінуючі природні умови та виділені просто високо урбанізовані області.

Кожний туристичний регіон має свої особливості, зокрема етнографічні. Для більш чіткого виявлення етнографічних особливостей туристичного регіону необхідно розглянути усю систему етнографічно-регіонального членування України, та поєднуючи її з туристичним районуванням, виявити ці особливості. Історико-етнографічним районуванням території України займались П.Л. де Боплан, О.Ф. Шафронський, Я. Маркович, П.Білецький-Носенко та ін. І тільки в останні роки українські етнографи, зокрема А.Пономарьов, здійснивши ряд комплексних досліджень традиційно-побутової

культури населення України, змогли наблизитися до найбільш загальної типології районування (рис. 2, А).

А – туристичне районування України (за даними Т.Панченко, С. Поповича) – регіони.

Б – макротуристичне районування України (за даними КУТЕП, 2004р.) – регіони.

Рис.1 – Основні методологічні підходи у туристичному районуванні території України

ОСНОВНА ЧАСТИНА. Отже наукова проблема етнографо-туристичного районування зводиться до усвідомлення природи й механізму творення історико-етнографічних регіонів та їх складових і, зокрема, розуміння їх структури. Остання, на наш погляд, має включати аналіз не лише історичних особливостей формування регіонів, а й основних індикаторів: самоназви регіону та його людності, його етнічної й крайової самосвідомості, регіональної символіки, нарешті етнорегіональної культури та архітектури зокрема.

Приймаючи за основу туристичне районування, запропоноване Т.Панченко та С. Поповичем, як більш прийнятне з точки зору історико-етнографічного поділу території України – Слобожанський туристичний регіон охоплює три етнографічні райони(рис. 3):

А - Історико-етнографічні регіони України (за А. Пономарьовим)

Рис.2 – Основні методологічні підходи у етнографічному районуванні території України

Північно-східні землі України, що межують з Білоруссю та Росією (Сумська та сусідні райони Курської області), корені яких ведуть до «Сіверської землі», становлять окремий історико-етнографічний регіон — Сіверщину. Він є свого роду перехідною зоною від Русі до Московії, від України до Росії. Його населення сформувалося на основі етнічного об'єднання сіверян і родимичів, розселених по долині Десни, Сейму та Сули. Нинішні нащадки сіверів утримують у своїй пам'яті давню самоназву «севрюки», як і специфічні риси в традиційно-побутовій культурі.

Інша етнічна територія (найзначніша за територіальною ознакою) українців утворилась за рахунок їх розселення в східних і південно-східних вільних землях, також,

Рис.3 - Етнографічний розподіл Слобожанського туристичного регіону

урятованих від татарських набігів. Це власне Слобожанщина (вона включає Харківську, частково Сумську і східні райони Полтавської області), що освоювалася з середини XVII ст. переселенцями переважно з Правобережжя, котрі одержували тут від уряду певні пільги («слободи»).

Остання етнічна територія даного туристичного регіону – Донщина, або Подоння (Донецька і Луганська області), що заселялася кількома міграційними хвилями і остаточно сформувалася наприкінці XVIII - на початку XIX ст. Ця територія включає лише частину етнічної території українців, інша частина нині входить до складу суміжних областей Російської Федерації [5].

Проаналізувавши історико-етнографічний та архітектурно-етнографічний розподіл Сходу України (рис.3) можна зробити висновок, що Донецьку область (на основі архітектурно-етнографічного розподілу) можна включити до Слобожанського туристичного або навпаки утворити новий туристичний регіон Українська Донщина (Луганська та Донецька області), так як етнографічна відмінність Луганської області більшою мірою стосується саме Донщини (Слобожанська частина Луганської області входила до Острозького полку і несла периферійний характер[1]).

Отже, Слобожанський туристичний регіон розташований у північно-східній, східній та південно-східній частинах України в межах Сумської та Харківської областей, має спільні кордони з Росією і достатні природні та культурні ресурси для організації всіх видів туризму.

На території Слобожанського регіону під охороною держави знаходиться понад 60 пам'яток археології, історії та монументального мистецтва, а також 1400 пам'яток архітектури та містобудування і 4 історико-культурні заповідники.

Слобожанський регіон з його історичними містами, пам'ятками культурної спадщини та природними особливостями має відповідний потенціал для створення туристично-екскурсійних маршрутів за різними тематичними напрямками.

Так, наприклад, значне місце посідає Харків у туристичному маршруті "По святих місцях Східної України" (Харків — Слов'яногірськ — Старобільськ), а Харківщина в цілому — у туристичному маршруті "Палаці та парки Харківщини" (Володимирівка, Краснокутськ, Шарівка, Мерчик).

На Сумщині найбільш визначними туристичними центрами, крім обласного міста Суми, є міста Глухів, Путивль, Ромни, Тростянець та інші.

Путивль, Глухів та Ромни визнають "золотим намистом" Сумщини, що свідчить не тільки про спільний період їх виникнення на початку другого тисячоліття, але й про їх культурну спорідненість й туристичну привабливість.

На теренах Слобожанщини можуть бути також прокладені туристичні маршрути такі, як "Чумацькими шляхами", "Народне мистецтво

Слобожанщини", "Монастирські комплекси" тощо, які можуть мати міжрегіональне значення і сполучатись з туристичними центрами Придніпров'я, Приазов'я та інших регіонів України [3].

ВИСНОВОК. В основу існуючих підходів туристичного районування покладено різними авторами ті чи інші переважаючі ознаки (фізико-географічні, адміністративно-територіальні, економічні, історико-етнографічні та інші). Як результат, на сьогодні в Україні існують декілька варіантів виділення туристичних регіонів. Таке становище суттєво ускладнює процедуру містобудівної організації середовища туристичних регіонів України.

Не є винятком і формування меж Слобожанського туристичного регіону. Спираючись на історико-етнографічні особливості та враховуючи результати досліджень інших авторів, обґрунтовано територіальну локалізацію даного туристичного регіону в межах Сумської та Харківської областей.

Історико-культурний потенціал та природно-ландшафтні ресурси, якими володіє Слобожанський туристичний регіон, можуть слугувати базою для подальшого розвитку туристичних програм і маршрутів на регіональному та місцевому рівнях.

Література:

1. Багалій Д.І. Історія Слобідської України / Дмитро Іванович Багалій. – Х.: Дельта, 1993. – 256 с.
2. Історія української архітектури / [Ю.С. Асєєв, В.В. Вечерський, О.М. Годованюк та ін.]; за ред. В.І. Тимофієнка. – К.: Техніка, 2003. – 472 с.
3. Панченко Т.Ф. Туристичне середовище: архіт., природа, інфраструктура: [монографія]/Тамара Федотівна Панченко. – К.: Логос, 2009. – 176 с.
4. Самойлович В.П. Народна архітектура України в ілюстраціях / Віктор Петрович Самойлович. – К.: Абрис, 1999. – 218с.
5. Українці: Історико-етнографічна монографія у двох книгах / [В. Баран, П. Бондаревський, В. Євтух та ін.]; за ред. О. Пошивайло. – Опішне: Українське народознавство, 1999, Т.1. – С.57 - 72.
6. Шулик В.В. Про рекреаційне районування території України / Василь Шулик // Коммунальное хозяйство городов. – 2006. – № 76. – С.431 – 440.

Аннотація.

В данной работе обосновывается территориальная локализация Слобожанского туристического региона и приводится его основной потенциал.

Abstract.

This paper substantiates the territorial localization Slobozhansky tourist area and provides its main potential.